

Mariska és
Liliomfi kettőse
(Mihály Péter és
Kálóczi Orsolya)

Péntek Imre

Alakoskodás(ok) – a jóért

Liliomfi a Hevesi Sándor Színházban

A színházi (igazgató) váltások szinte mindig kisebb-nagyobb csetepatéval járnak. Így történt ez 2009 végén, Zalaegerszegen is. A két pályázó közül Besenczi Árpád „csapata” (Sztankay István Kossuth-díjas színművész és Sztarenki Pál rendező, művészeti vezető) lett a győztes. A megörökölt fél évad után, 2010 őszén indulhatott a saját műsortervvel az új színházi vezetés.

Besenczi Árpád igazgató közönségbarát(abb) színházat ígért pályázatában, de a műsortervből az is kitetszett: a minőségről és igényességről sem feledkezett meg. A színészek is lassan megnyugodtak, hiszen a munka és teljesítmény lett a fő szempont megítélésükben, nem korábbi állásfoglalásuk. Az évad felénél tartva elmondhatjuk: a színház újra felívelőben van, az új rendezők, művészi elképzelések elősegítették a színészi megújulást is. (Amivel egyaránt nyert a társulat és a közönség.) Látványos bizonyítéka volt ennek a Csehov-bemutató, a Cseresznyés kert. A rendező, Sztarenki Pál rendkívül gondos munkát végezett, mindent alaposan átgondolt. A csehovi lélekrezdüléseket, párbeszédeket, színpadi csendeket számtalan ötlettel próbálta befogadhatóvá tenni, s kissé rájátszva az „árverezésre”, mai áthallásokra.

Mindenképpen minőségi előadás született, bizonyítva a

szakmának, hogy a társulat az új formációban is képes a klasszikus értékek megjelenítésére. Egy másik bizonyítási alkalom a Szigligeti Liliomfijának előadása volt, Mészöly Miklós átdolgozásában, Várady Szabolcs verseivel, Darvas Ferenc zenéjével. Egyébként az 1994-95-ben született új szövegkönyv, úgy igyekszik megőrizni az eredeti mű forgatagos cselekményét, jellemkomikumát, nyelvi ízeit hogy még időtlenebbé téve a szöveget, az még inkább maivá, élvezhetőbbé váljék. Ehhez járulnak Várady Szabolcs – az eredeti dalocskákat kiváltó, kibővítő – szellemes kupléi, Darvas Ferenc remek zenéjével. (Ismételten bizonyítva, a jó költő a könnyű műfajban is képes színvonalasat alkotni.)

A rendező, Pinczés István a -bohózatba hajló – vígjátékból az utolsó (komikum) cseppet is kifacsarta. (A színrevitel motívumában az is szerepet kaphatott, hogy az eredeti bemutató, 1849 karácsonyán, vigasztalni akarta az önkényuralom megtorlásaitól szenvedő nemzetet.

Ha más okok miatt, a vigasztalás, a derű a mai közönségére is ráfér.) S tán még egy fricska, amit „ájtjon” – az úrhatnám (új)gazdagok kfigurázása. A fergeteges, zenés előjáték csak növeli a várakozást, s nem is csalódunk: a színpadra gördülő utazó „ládák” pillanatok alatt változnak szabadíszletté, kiváló

Kálóczi Orsolya az érzelmes, szerelmes naiva szerepét fel-felcsillanó intellektussal színezte meg

játszóhellyé. S a társadalmi vígjátékból „cselvígjátékká” alakult darab kezdetét veszi...Vagyis megkezdődik az „alakoskodások” sora, a jó érdekében. Pinczés István sokat bízott a főszereplő Mihály Péterre. Ahogy mondta a beköszöntőben: „A főszereplő annyi személyiséget mutat meg magából, annyi szerepet játszik el, amire

nincs példa sem a magyar, sem a világirodalomban. Ez a dramaturgia kiváló játéklehetőséget jelent, ugyanis a színészek nem a könnyű feladatokat szeretik, hanem azt, amiért a próbafolyamat alatt meg kell harcolni...” Nos, mi nézők csak a „végeredménnyel” szembesültünk – s az igazán meggyőző volt. Mihály Péter fiatalos lendülete, kamaszos gesztusai, szerelmes rajongása, valamint átváltozó képessége – magával ragadták a szereplőgárdát – hisz több alkalommal is hozzá kellett viszonyulnia (még akkor is, ha nem jelent meg a színen), s megteremtették a darab egymásba olvadó, érzelmi-tudati folytonosságát. A zökkenőmentes átmenetet a zenés betétek és a prózai jelenetek, a groteszk és érzelmes pillanatok között. Nagyszerűen érvényesültek a „kibeszélések”, mint valami aláfestő kommentárok. (Erre lehetőséget adott a látványnak nagyszerű, de funkcionálisan is működő díszlet, Szlávik István munkája.) Mihály Péter kivételes játékával, amikor bűvészként húzott elő „mellényzsebéből” egy-egy jellegzetes karaktert, énekelt, táncolt, mókázott, a közönséget is elbűvölte. A darab írójának leleménye a színész –kettős, Liliomfi és Szellemfi párosa. Ez úttal Farkas Ignácban ideális partnerre talált a rendező, az énekes duettek épp oly elragadóak voltak, mint a pattogó, egymást fél szavakból, sőt, gesztusokból is értő replikák. A félreérthető helyzetek, az átváltozások, az alakoskodások szövevénye mind arra irányul: érvényesüljön az igaz szerelem, ne az érdekházasság, ki-ki lelje meg a párját (helyét a világban). A három felvonásra tagolódó darab – mind három részének külön is van címe. Az első a „Szomszéd úr”. Bár ez (így) nem szerepel az eredeti szövegben, rendkívül találó – abszolút „benne” van a mű dramaturgiájában. Talán azt is sugallhatja, hogy a lehetőségek ott vannak az „orrunk előtt”, de nem

Bonyodalmak a tegledi fogadóban a Szlávik István tervezte díszletek között

(mindig) vesszük őket észre. A két (potenciális) szerelmes észreveszi, és megkezdődik a küzdelem boldogságuk elfogadtatásért. Bárkai Mari és Szilvai Gyula nem csak érzelmileg talál egymásra, hanem a színészi hivatás (elhivatottság) is összeköti őket. Az elzártságban élő leány (aki azért jó nevelést kapott, hála Kamilla kisasszonynak, nevelőnőjének), szabadságra és szerelemre vágyik, vagy ahogy a Gázi-duettben halljuk: „Szabadság, színház és szerelem, / E három kell „ – neki. Az évődések és veszekedések, a vallomások és csalódások élvezetes fűzéréből, jelenetsorából alakult ki az a széttéphetetlen kapocs, amely a darab végén oly elementáris erővel demonstrálódik. (S a néző is felsóhajthat: a szerelmesek egymáséi lesznek.) Kálóczi Orsolya az érzelmes, szerelmes naiva szerepét fel-felcsillanó intellektussal színezte meg, s ezzel elkerülte szerepének (egyáltalán nem kívánatos) érzelgősségét. Érdekes alak a magát nevelőapaként jegyző Szilvai professzor. Nem túl nagy szimpátiával ábrázolja az író. Cím és rangkorsága sok gúnyolódásra ad alkalmat. (Úgy látszik, a szellemi felsőbbbségükre oly büszke és öntudatos filozófusok, erkölcsösözök, (ki) oktatók, az 1840-es években sem örvendtek túl nagy népszerűségnek, pedig akkor még tiszteletdíjuk meg sem közelítette a mait.) Nevelt lányát – felesége halála után – magához akarja venni. Mi célból? Fennszóval az unokaöccséhez adná, hogy vagyonok is „házasodjanak”, de alkalmasint maga megkockáztatna ilyesmit... A kérdés: kivel? Akár hogy is, valójában démonikus

figura: több mint zsarnok nagybácsi. Fekete szalagos kalapjával a sötét erők mozgósítója. (A zsandároké, mindenestre.) A barátja feleségét elcsábító, majd a leányát nevelőotthonba küldő gesztus – ugyancsak nem vall nemes jellemre. (Amivel lépten-nyomon dicsekszik.) Csak a végén válik – a csoda révén – minden általa eltervezett kényszerítés, a szerelmesek javára. Nádházy Péter jól érzékeltette ezt a lelki kettőséget: a felszínen hangoskodó purifikátort és a lelke mélyén liliumtipró szenvedélyeket melengető kéjencet. A nevelőnő – s itt nem árt hangsúlyozni – a *kolozsvári* nevelőnő, Kamilla kisasszony félreérti a helyze(tek)et, megöregedvén is mosolyogtató illúziókat táplál – önmagáról. Czegő Teréz alakítása egyaránt felszínre hozta az örök balekot és az esendő, szánandó, de végtelen jóindulatú embert. (Erről jut eszembe, bár Czegő Teréz eredetileg marosvásárhelyi színésznő, hogy a Makk Károly filmjének volt egy nagy csúsztatása: a helyszínt ugyanis áttette a Balaton-felvidékre. Akkoriban, az ötvenes években, nem volt ajánlatos Kolozsvárt és Nagyváradot emlegetni, s bizony az eredeti mű „üzenete” sok tekintetben – torzult. Még azt is mondhatnám: megmásult, hamissá vált. Más kérdés: lehetett-e volna egyáltalán film az eredeti helyszínek emlegetésével? Ezért is örülhetünk a Mészöly Dezső-változatnak.)

Az első felvonás – a darab értelmiségi közegben játszódó része. A második „szakasz” (Két Schwarz) már a magyar vidéken talál új helyszínt és hősöket, a polgárosodás

Az ifjú Schwartz bemutatkozása Erzsinek a fogadós lányának (Szakály Aurél, Misurák Tünde)

Vetélkedő
Liliomfi
kegyeiért
Mihály Péter,
Czegő Teréz,
Kálóczy Orsolya

jellegzetes alakját, a feltörekvő fogadóst állítva elénk. Kányai uram Telegden, egy bihari községben akarja megalapozni üzletét és szerencsáját.

Még hozzá: pesti barátja, a módos pesti vendéglős, Schwartz révén. Akinek fiához leányát szánta feleségül. A két színész (Lilomfi és Szellemfi) felbukkanása azonban más irányt ad az eseményeknek. S előkerül Gyuri pincér is, aki reménytelenül szerelmes Kányai uram leányába, Erzsikébe. Liliomfi itt van igazán elemében: egyfelől – az ifjú Schwartz szerepében lejárhatja a vőlegényjelöltet, s a pincér szerepében pedig – származására való utalgatással – Gyuri számára megszerzi Erzsikét. Számtalan félreértés, magyarázkodás, fordulat követi egymást – alakoskodás a jóért –, míg nyugvópontra jut a bonyodalmakkal átszótt cselekmény. Vagyis: Gyuri és Erzsike házasságot köthet. Bot Gábor és Misurák Tünde valódi, vérbő komédiázással állítja elénk ezt a szeretni való, a földi viszonyokban, mindennapokban otthon lévő, ifjú párt. A folyton változó, más és más optikából mutatkozó helyzet egyik kitüntetett pontja az ifjú Schwartz fellépése, aki makacsul ragaszkodik – önmagához, bár minden ellen szól. Szakály Aurél hálás szerepét ízléssel adta elő, a bohózati szituációkban is mértéktartást mutatva. Érdekes motívuma a darabnak Szilvai Gyula és Gyuri pincér „szövetsége”. A darab szerzője – ha áttételesen is – a népi és értelmiségi elem szóértésére, közös felelősségére figyelmeztet. (Azokban a válságos, önkényuralmi időkben.)

S persze, van a darabnak még egy rétege: hitvallás ez a színház, a színészi hivatás mellett. A mellett, hogy a színház – nemzeti ügy. Az elnémetesedés ellenszere, a magyar nyelv és kultúra terjesztője, népszerűsítője. Ne feledjük, ebben a légkörben született Petőfi Színész-dala, Jókai Mór És mégis mozog a föld-je. S talán a ma színházának is van hivatása, ha sokkal nehezebb is rátalálni. Ez is egy hajdan volt, nemzetteremtő időszak soha nem avuló figyelmeztetése, Szigligeti tolmácsolásában. Pinczés István szerencsés kézzel nyúlt

a darabhoz, rátalált a megfelelő szereplőkre, színházi eszközökre, és egy remek színházi élménnyel ajándékozta meg a Hevesi Sándor Színház közönségét. S könnyedén, nem erőltetetten, derűs perceket szerezve – szólt a játék, a színjáték komolyságáról.

Szellemfi és Liliomfi (Farkas Ignác, Mihály Péter)

